

جغرافیا و روابط انسانی، زمستان ۱۳۹۸، دوره ۲، شماره ۳، پیاپی ۷

احیا بناهای قدیمی و تاریخی با رویکرد گردشگری و کارآفرینی با ایجاد یک مسیر فرهنگی تاریخی (مطالعه موردی خیابان شریعتی همدان)

معصومه مومنی^۱، سید سعید هاشمی^۲

۱- دانشجوی دکتری مدیریت گردشگری، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران

۲- دانشیار دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۰/۰۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۶/۱۷

چکیده:

بناهای تاریخی در عین حال که سند گویای تمدن کهن به حساب می‌آیند جلوه‌گاه ارزش‌های دیرین‌اند که انتقال پیام فرهنگ و تمدن میان نسل‌ها هستند ماست. حفظ و احیای آن‌ها می‌تواند منبع فرهنگی و اجتماعی گران‌بهایی برای نسل‌های آینده باشند. این امانات ترکیبی از دانش، هنر، هویت و تجربه‌اند و قابلیت احیا و تغییر کاربری در راستای توسعه پایدار دارند.

چنانچه حلقه اتصال بین مالک، شهرداری، میراث فرهنگی و سرمایه‌گذاران بخش خصوصی به صورتی منسجم ایجاد شود و گام‌هایی سازنده در این راستا برداشته شود حفظ آن به عنوان یک مولفه فرهنگی، دغدغه مسئولان و مردم خواهد شد و کمتر شاهد تخریب این داشته‌های گران‌بها خواهیم بود. استفاده فرهنگی و اقتصادی موثر از این میراث تاریخی و فرهنگی و توجه به صنعت گردشگری به منزله فرصتی برای توسعه اقتصادی است. از جمله مهم‌ترین این رویکردها بازآفرینی و احیا و مرمت است که رویکردی ست جامع و یکپارچه و دیدی کلی دارد.

خیابان شریعتی شهر همدان موضوع پژوهش ما بوده است که با دارا بودن بناهای تاریخی ارزشمند و قرارگیری در رینگ اول مستعد بازآفرینی و احیا می‌باشد. در این پژوهش محوریت بناهای تاریخی با رویکرد احیا و به‌سازی خیابان و ایجاد یک مسیر فرهنگی - گردشگری است که با روش توصیفی انجام شده و جمع‌آوری اطلاعات به صورت اسنادی و میدانی به بررسی منطقه پرداخته و تحلیل داده‌ها با استفاده از تکنیک *SWOT* است.

کلمات کلیدی: احیا، بناهای تاریخی، گردشگری فرهنگی، توسعه شهری و گردشگری

مقدمه

تا قبل از انقلاب صنعتی اندازه و تناسب عناصر اصلی شکل دهنده به شهر بر مبنای یک مقیاس انسانی بود و الگوی جابه‌جایی بر اساس حرکت فرد پیاده طراحی شده بود یعنی انسان پیاده اندازه و فاصله‌ها را تعیین می‌نمود (مکایک ۱۳۸۳). پس از ظهور انقلاب صنعتی در شهرها پیامدهای مدرنیسم و حضور اتومبیل‌ها در شهرها افزایش یافت و مشکلات بسیاری از جمله تصحیح امکانات و منابع عمومی طبیعی و گوشه نشینی انسان‌ها گردید (محمدزاده، ۱۳۷۴). فضای باز شهری و پیاده راه‌های شهری یکی از موثرترین مکان‌های برقراری تعامل اجتماعی شهروندان با یکدیگر می‌باشد (مشهدی زاده دهاقانی، ۱۳۸۵) بافت تاریخی شهرها، بافت گران بهایی از فرهنگ، دانش معماری و شهرسازی بومی‌اند و به عنوان جزئی از فرهنگ هویت اجتماعی هر کشور تلقی می‌شود (طاهری ۱۳۸۵). توجه نمودن به شهرهای تاریخی به دلیل آنکه گنجینه‌ای ارزشمند از تاریخ هویت یک ملت را در خود جای داده‌اند از اهمیت بالایی برخوردار است. بافت‌ها و بناهای تاریخی این شهرها منبعی ارزشمند است که دارایی فرهنگی و هویتی آن شهر یا کشور به شمار خواهد رفت. در اکثر شهرها اقدامات برنامه ریزی شده برای مرمت و احیای این بافت‌ها در سراسر جهان صورت گرفته است که خود بیانگر اهمیت ویژه این نواحی در عصر امروزی دارد تا بتواند تصویری مطلوب از شهرها دارای ساکنان و همچنین گردشگران فراهم آورد. در سیستم بازآفرینی شهری شناخت ویژگی‌های کالبدی و واکنش‌های اجتماعی، ضرورت جابه‌جایی کالبدی برخی از عناصر مهم شهری، تاثیر پارامترهای فرهنگی، عوامل زیست محیطی و در یک کلام توسعه پایدار می‌گردد. (sasaki, 2010).

(ایزدی، ۱۳۸۹) در مقاله‌ای به تحلیل بازآفرینی شهری به عنوان سیاستی جامع در مواجهه با چالش‌های روبروی مدیران و برنامه ریزان شهری می‌پردازد و نشان می‌دهد که در رویکرد نوین حفاظت، جامع‌نگری در توجه به ارزش‌ها و همچنین توجه به محیط تاریخی به عنوان یک ثروت اقتصادی و اجتماعی و نیز یک منبع فرهنگی عظیم به عنوان اصول محوری مطرح است. یکی از راهکارهای برون رفت از مشکلات و احیای بافت‌های تاریخی ارزشمند در گرو اجرای برنامه‌هایی است که بر راهبرد و سیاست‌های تعاملی بین بازآفرینی فرهنگی و گردشگری فرهنگی شهری استوار است. رویکرد گردشگری فرهنگی نیز مانند بازآفرینی به نوبه خود از ابزار مؤثر در احیای بافت‌های تاریخی محسوب می‌شود (Dadras and Aminzadeh ۲۰۱۲)، توجه به عامل فرهنگ در فرایند بازآفرینی شهری موجب می‌شود تا فرهنگ به عنوان یکی از سرمایه‌های شهری در کنار سرمایه‌های اقتصادی، کالبدی، طبیعی و انسان ساخت مطرح و نقش سازنده خود را در فرایند توسعه شهری در بافت‌های قدیمی ایفا نماید (Blessi and Sacco 2009). امروزه احیای بافت‌های مرکزی شهرها و توسعه آن به صورت مساله‌ای بسیار مهم برای مدیریت شهری است. اهمیت بافت‌های تاریخی با ارزش از چند منظر قابل بررسی است. مراکز تاریخی و قدیمی شهر بخشی از هویت آن را تشکیل داده و سرمایه فرهنگی آن شهر محسوب می‌گردد و همچنین خاطراتی از گذشتگان است. در این راستا حفظ و مرمت شهری پس از تجربه دیدگاه‌های مختلف در زمینه برخورد با بافت‌های فرسوده و تاریخی به عنوان یک عنصر منحصر به فرد از مجموعه بافت به این نتیجه رسیدند که توجه صرف به کالبد در زمینه حفاظت و مرمت پاسخگو نیست و باید یک بافت تاریخی را مجموعه بافت در نظر گرفت و با رویکرد باز آفرینی بناهای تاریخی در راستای گردشگری تمام ابعاد شهر را تحت تاثیر قرار داد این دیدگاه علاوه بر توجه به تمام ابعاد هدف در زمینه‌های کالبدی و اقتصادی و اجتماعی و ... توجه نموده و به تقویت بنیه اقتصادی و رفع گسست‌های کالبدی و فرهنگی محدوده

منتهی خواهد شد در این تحقیق هدف معرفی خیابان شریعتی استان همدان و انتخاب آن به عنوان یک مسیر فرهنگی گردشگری است. با توجه به ماهیت خانه‌ها و ابنیه‌های تاریخی آن سعی نموده ایم بناهای برجسته این خیابان را معرفی نموده و احیای هریک از بناها در جهت حصول به یک مسیر گردشگری فرهنگی و اشتعال زایی را بیان نماییم.

جدول ۱ مولفه‌های مورد نیاز جهت توسعه گردشگری فرهنگی (Sheikhi and Sarafraz, ۲۰۱۳)

دارا بودن منابع فرهنگی	برای توسعه گردشگری فرهنگی یکی از ابتدایی‌ترین و اصلی‌ترین کارها، شناسایی منابع فرهنگی و تهیه نقشه فرهنگی از مکان است
نفوذ پذیری مناسب به فضاهای فرهنگی	عدم نفوذ پذیری مناسب فضاها و بناهای فرهنگی در محیط اطراف خود، به علت این که حس دعوت کنندگی آن فضا یا بنا را کم و حتی آگاهی مردم نسبت به وجود آن بنا یا فضای شهری را محدود می‌کند، یکی از موانع توسعه فرهنگی است
عدم رها سازی زمین به صورت خالی و متروکه در پهنه‌های مناسب گردشگری فرهنگی	وجود زمین خالی در کنار فضاهای شاخص بافت تاریخی، خود یک معضل مهم برای توسعه گردشگری فرهنگی بافت است، زیرا زمین‌های رها شده علاوه بر پایین آوردن کیفیت زندگی، امنیت فضاهای فرهنگی و تاریخی مناسب گردشگری را تحت الشعاع خود قرار می‌دهند.
دارا بودن پتانسیل رویدادهای فرهنگی	وجود پتانسیل برای توجه به رویداد فرهنگی به معنی نشان دادن قابلیت‌ها و ویژگی‌های فرهنگ محلی در چارچوب شهر امروزی است. فرآیندی که موجب پذیرش دوباره شهر فراموش شده و فرسوده دیروز می‌گردد. حضور هنر در شهر و برپایی انواع فستیوال‌های هنری، توجه به حرمت مکان‌ها و مراسم و سنت‌ها و هدایت گروه‌گران برای احترام به ارزش‌ها از طریق اطلاع رسانی مردم، احیای ارزش‌هاست فرهنگی، تاریخ و شیوه زندگی پیشینیان، رویدادها و خاطرات جمعی و ... به جذب گردشگر کمک شایانی می‌کند.
پیوند دادن بافت قدیم به جدید	توسعه و بازآفرینی بافت قدیم وقتی می‌تواند به لحاظ اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و عملکردی سودمند باشد که در راستای حفظ و تقویت استخوان‌بندی اصلی شهر و ارتباط و پیوستگی آن با بافت‌های جدید باشد.

بیان مساله:

بافت تاریخی و قدیمی شهرهای ما که اغلب در هسته اولیه شهرها تشکیل شده‌اند، از یک طرف جزء میراث فرهنگی و تاریخی محسوب می‌شوند که حفظ و بهسازی کالبدی و توانمند سازی عملکردی آن‌ها اجتناب ناپذیر است و از طرف دیگر اغلب این بافت‌ها با گذشت زمان و عدم توجه و نگهداری مناسب، دچار فرسودگی و اضمحلال کالبدی و عملکردی شده‌اند که برای هویت شهرها تهدیدی مهم تلقی می‌شود. هریک از خانه‌های قدیمی که در این محلات وجود دارد به مثابه موزه‌ای از نمادها و نشانه‌های تاریخی و فرهنگی است که حفظ این میراث گران‌بها از ارکان ضروری مدیریت شهرهاست. در تمام دنیا برای حفظ خانه‌های قدیمی که بیانگر قدمت و تاریخ کشورشان است تلاش‌های فراوانی صورت می‌گیرد اما متأسفانه در ایران برخی از وراثت به‌خاطر رسیدن به سودهای کلان حاضر به تخریب و تبدیل این یادگارها به برج‌ها و خانه‌های چند طبقه هستند.

صنعت گردشگری نمادی از هویت فرهنگی است که می‌تواند یکی از اصلی‌ترین منابع درآمد هم باشد. از منظر صنعت گردشگری وجود بناهای تاریخی علاوه بر آن‌که ابزار مهمی در انتقال فرهنگ گذشته یک شهر است، پتانسیل درآمدزایی و اشتغال‌زایی بالایی را نیز در خود دارد. بخش قدیمی شهرهای ما، امروز در معرض تهدید جدی واقع شده‌اند و در آستانه حذف از سیمای شهرها قرار گرفته‌اند. با این حال توجه به آن‌ها بیشتر در حد نوشتار، سخنرانی و شعار خلاصه شده است. شهرها به عنوان موتورهای رشد اقتصادی موفق باید بتوانند باین رقابت اقتصادی، انسجام اجتماعی و مناقشات مسائل زیست محیطی ارتباط برقرار نمایند. شکوفایی شهری با پنج بعد بهره‌وری اقتصادی (رشد اقتصادی، درآمدزایی، ایجاد اشتغال و ...)، توسعه پایدار محیطی (حداقل فشار بر منابع طبیعی و حداکثر استفاده

از پتانسیل های محلی)، برابری و شمولیت اجتماعی (توزیع و بازتوزیع عادلانه مزایای حاصل از رونق شهری و تقویت مشارکت مدنی)، کیفیت زندگی (فراهم کردن خدمات و استانداردهای زندگی در راستای تقویت هویت و انسجام اجتماعی) و توسعه زیرساختها (آماده سازی زیرساختهای کافی برای افزایش کارایی، تحرک و ارتباطات)، در قالب یک چرخه تعریف میشود و در مرکز این چرخه نهادهای دولتی قوانین و برنامه ریزی از طریق کنشهای متقابل سیاستی برای تعادل پنج بعد شکوفایی شهری عمل میکند. (*Habitat*، ۲۰۱۲). با مرمت، احیا و تغییر کاربری آن می توان به عنوان ظرفیتی ارزشمند در راستای توسعه گردشگری، تعاملات فرهنگی و زنده نگهداشت هویت بهره برد و در همان راستا از مزایای اقتصادی با ایجاد کارآفرینی آن نیز استفاده کرد. حفظ سبک قدیمی و سنتی حاکم بر هر شهر، میراثی گران بها از گذشتگان است و در اولویت بسیاری از کشورهای مدرن می باشد که با احیاء آن سعی در حفظ غنای فرهنگی خود دارند. به واقع یکی از اصلی ترین جاذبه های توریستی در کشورهای مختلف اروپایی بناهای تاریخی و بافت های احیا شده آن است. با نگاهی کلان و مدیریتی واحد و آینده نگر علاوه بر زنده نگهداشتن هویت ملی و شهری می توان برای هر کدام از این خانه ها یک طرح مطالعاتی و تغییر کاربری تعریف کرد و به جاذبه های گردشگری همچون موزه های فرهنگی - هنری، فرهنگ سرا، اقامتگاه سنتی و کارکردهای تخصصی دیگر تبدیل نمود.

میدان مرکزی شهر همدان در سال ۱۳۷۹ به ثبت آثار ملی درآمد. یکی از انشعابات آن خیابان شریعتی است. از نقطه آغازین خیابان شریعتی تا چهارراه خواجه رشید محدوده ای است که روح تاریخ و فرهنگ در آن موج می زند، خیابانی که حضور در آن احساس ناب حضور در تاریخ را به آدمی می بخشد با بناهای زیبا که هر کدام ظرفیت بالقوه در صنعت گردشگری می تواند باشد. اما این محدوده این روزها اوضاع مناسبی ندارد و با هجوم بی توجهی ها مواجه شده است. هویت تاریخی اش در معرض تهدیدهای جدی واقع شده است.

تا زمانی که حفظ بناهای تاریخی به عنوان یک مولفه فرهنگی، دغدغه همه مسئولان و مردم نگردد، هر روز شاهد تخریب بیشتر این داشته های گران بها خواهیم بود. برنامه ریزی منسجم و توجه مدیران ارشد و مسئولین از جمله اقدامات اولیه جهت تلاش برای پاسداشت از این ارزش هاست در غیر این صورت مرگ تدریجی مجموعه هایی ناب از تاریخ معماری، هویت تاریخی و شیوه های زیست و اندیشیدین گذشتگان را در آینده ای نزدیک در پی خواهد بود. بناهای تاریخی قابلیت بازآفرینی دارند. مسئولین جهت ارتباط با مالکین، حفظ، احیا و مرمت آن لازم است پیگیری های اساسی را انجام دهند و حلقه اتصال بین مالک، شهرداری، میراث فرهنگی و سرمایه گذاران بخش خصوصی به صورتی منسجم ایجاد شود و گام هایی سازنده در این راستا برداشته شود.

ضرورت تحقیق:

همدان یکی از پنج شهر دارای بافت تاریخی مصوب در شورای عالی معماری و شهرسازی کشور است. در حال حاضر منطقه شهری همدان شامل سه بخش عمده (بافت شهری، بخش های صنعتی و کارگاهی و باغات و فضای سبز) است. بافت شهری نیز خود به سه بخش (بافت تاریخی، بافت میانی و بافت جدید) قابل تقسیم است. بافت تاریخی محدوده شهری همدان را تا دوره پهلوی اول شامل شده که در حال حاضر عمدتاً در داخل محدوده رینگ اول واقع شده اند. بیشتر آثار تاریخی و فرهنگی و تقریباً تمامی محله های قدیمی شهر نیز در آن واقع شده اند. بافت یکپارچه و

همگن این قسمت از شهر با آغاز اجرای طرح پیشنهادی به وسیله کارل فریش مهندس آلمانی در سال ۱۹۰۷ دچار تغییراتی شد. میدان مرکزی و شش خیابان منشعب از آن طرحی بود که وی اجرا کرد. قسمت‌هایی از بخش قدیمی از بین رفت و قسمت‌هایی نیز از هم گسسته شدند با وجود این هنوز پتانسیل‌ها و توان بسیار بالایی در این قسمت از شهر وجود دارد که می‌تواند برای مقاصد گردشگری مورد استفاده قرار بگیرد.

حفظ هویت این خیابان با اصولی مشخص در برابر ساخت و سازها لازم است. نمادهای به یادگار مانده بخشی از تاریخ و فرهنگ را روایت می‌کنند. بالا بردن آگاهی جامعه محلی نسبت به اهمیت و ارزش حفظ این بناها خود گامی مهم به حساب می‌آید علاوه بر آن اجرای طرح بدنه‌سازی، احیا، بازسازی و مرمت، نورپردازی، سنگ‌فرش و ارج نهادن به این یادگارها توسط مسئولان شهر منجر به خلق آثار خانه‌ها و تغییر به کاربری جدید برای توسعه پایدار خواهد شد که در معرفی مثبت شهر گامی تأثیرگذار خواهد بود.

روش تحقیق:

نوع تحقیق کاملاً کاربردی و روش تحقیق توصیفی - تحلیلی است روش شناسی بکاررفته در این تحقیق برمبنای تجربه‌های قبلی و نوع اطلاعاتی است که در مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی بدان دست یافته ایم در این تحقیق از روش مستقیم مشاهده و بررسی پتانسیل فرهنگی و گردشگری منطقه صورت پذیرفته است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش از مدل برنامه ریزی استراتژیک (SWOT) استفاده کرده ایم.

مبانی نظری

بازآفرینی فرهنگی:

سه دهه آخر قرن بیستم با جریانی در مرمت و حفاظت شهری همراه است که آن را می‌توان تجدید نسل شهرها نام نهاد. احیای ساختارهای کهن، برجسته سازی مکان‌ها و بازتولید خاطرات جمعی و کانون‌های تعلق خاطر، ازجمله اولین اقدامات برای ایجاد کشش ذهنی به سمت محیط‌های تاریخی است که مقوله‌ای وسیع و پدیده‌ای نوظهور به نام گردشگری فرهنگی را مطرح می‌سازد. توجه به ترجیح گردشگران در جست و جوی مکان‌های منحصر به فرد، لزوم حفاظت از آثار فرهنگی و تاریخی و توجه به آثار مثبت رونق اقتصادی گردشگری، بستر ساز تقویت موضوع گردشگری فرهنگی است. نتایج حاصل از مطالعات صورت گرفته نشان دهنده نقش گردشگری فرهنگی در حفاظت از میراث ارزشمند، گسترش روابط بین المللی و ارتقای سطح رفاه اجتماعی ساکنان است (perace,2001,Ashworth & Tubridge,2000). گردشگری شهری را کنش متقابل گردشگران میزبان و بازدید از جاذبه‌ها و تسهیلات و خدمات مربوط به گردشگری با انگیزه‌های متفاوت گردشگر دانست که در بافت‌های تاریخی، این انگیزه به سوی کشف و شناسایی میراث‌های تاریخی و شیوه زندگی پیشینیان سوق می‌یابد. مهم‌ترین راهبردهای ارتقای جذابیت گردشگری فرهنگی در بافت‌های تاریخی را میتوان به صورت زیر خلاصه کرد:

۱. احیای ارزش‌های فرهنگی، تاریخ و شیوه زندگی پیشینیان، رویدادها و خاطرات جمعی
۲. ایجاد پیوند بین جاذبه‌های فرهنگی از طریق ایجاد گروه‌ها و شبکه‌های گردشگری در شهر

۳. احیا و گسترش محورهای فرهنگی و تاریخی و پهنه‌های گردشگری با در نظر گرفتن موقعیت قرارگیری جاذبه‌ها (امین زاده و همکاران، ۱۳۹۱)

بازآفرینی شهری :

این رویکرد تنها به دنبال باز زنده سازی مناطق متروکه نیست، بلکه با مباحث گسترده تری همچون اقتصاد رقابتی و کیفیت زندگی به خصوص برای کسانی که در محله‌های فقیرنشین زندگی میکنند، سروکار دارد. به صورت ایده‌آل، بازآفرینی شهری مشتمل بر فرموله کردن اهداف سیاسی، اجرای آن از طریق برنامه‌های اجرایی و بازنمایی مداوم عملکرد است. واژه *Regeneration* از ریشه فعل *Regenerate* به معنای احیاء کردن، جان دوباره بخشیدن، احیاء شدن و از نو رشد کردن گرفته شده است. در مطالعه‌های شهری به معنای احیاء، تجدید حیات، معاصر سازی و بازآفرینی به کار میرود. این رویکرد مفهوم جامعی است که به معنای بهبود وضعیت نواحی محروم در جنبه‌های اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و فرهنگی می‌باشد (Hajipour, 2007). بنابراین بازآفرینی شهری عبارت است از: دید جامع و یکپارچه و مجموعه اقدامهایی که به حل مسائل شهری منجر می‌شود، به طوری که بهبود دائمی در شرایط اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و زیست محیطی ناحیه‌ای را که دستخوش تغییر شده، فراهم کند (Roberts, 2000).

گردشگری شهری:

گردشگری در چارچوب الگوهای فضایی خاصی عمل می‌کند. یکی از این الگوهای فضایی، گردشگری شهری است. نواحی شهری به علت آن که جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی بسیاری دارند، در اغلب موارد مقاصد گردشگری مهمی محسوب می‌شوند. شهرها معمولاً جاذبه‌های متنوع و بزرگی شامل موزه‌ها، بناهای یادبود، مکان‌های تاریخی را دارا هستند که خود، عملکرد گردشگری در فضای شهری در راستای انگیزه‌های متفاوتی، (Hall, 1999) گردشگران بسیاری را جذب میکند.

-عناصر گردشگری شهری: با در نظر گرفتن محیط شهری به عنوان یک محصول تفریحی، عناصر گردشگری شهری را در سه گروه عناصر اصلی، ثانویه و عناصر جانبی طبقه بندی شده است:

الف: عناصر اصلی: انگیزه‌ی اصلی گردشگران از بازدید از یک شهر هستند که خود به سه گروه زیر تقسیم میشوند:

۱- خدمات و تسهیلات فرهنگی: کنسرت، سینما، تئاتر، ...؛

۲- خدمات و تسهیلات ورزشی: استادیومها و باشگاههای ورزشی، مسابقات ورزشی بینالمللی، منطقه‌ای، ملی و محلی، و ..

۳- خدمات و تسهیلات سرگرمی: جشنواره‌ها، کلوبهای شبانه، رویدادها و ...؛

ب: عناصر ثانویه: امکانات و خدماتی هستند که ممکن است گردشگران در طول بازدید خود به آنها نیاز داشته باشند و باعث بهبود کیفیت بازدید آنها شود، ولی هدف اصلی آنها از سفر به شمار نمیروند، مانند هتلها، رستورانها و مراکز خرید.

ج: عناصر جانبی: این عناصر زیرساختهای موجود در یک شهر هستند که بر تجربه ی گردشگر مؤثرند، مثل راههای دسترسی، پارکینگ، مراکز اطلاع رسانی، تابلوها و نقشه های راهنما (ضیایی و عباسپور، ۱۳۹۰).

زیرساختهای گردشگری:

مقوله فضا و تحلیل نواحی گردشگری به عنوان چارچوب و زیربنایی برای کنشهای مربوط به گردشگری بسیار مهم است. فضای مناسب گردشگری در تولید و بازتولید منطقی و ناحیهای و کنشهای آن بر اقتصاد و توسعه فرهنگی تأثیرگذار است. برای درک بهتر فضا، فرآیندهای سازنده آن از بعد فیزیکی شامل زیرساختها و خدمات توریست (شامل هتلها، رستورانها، فروشگاهها و...) مکانهای مورد بازدید (آثار تاریخی، تفریحی، سینما، تئاتر، موزهها، مکانهای مذهبی و...) و بعد اجتماعی و ویژگیهای فرهنگی و رفتاری منطقه بسیار اهمیت دارد. زیر ساختهای گردشگری عواملی هستند که به قصد ارائه خدمات و انتفاع توسعه خدمات به گردشگران و مسافران یا مهمانان طبق ضوابط ارائه میشود (شهبان ۱۳۹۰).

بازآفرینی بناهای تاریخی:

ابنیه تاریخی و معماری به کار رفته در آن از جمله مواردی است که مورد پسند جوامع گردشگری به ویژه گردشگران خارجی می باشد و سالانه حجم انبوهی از گردشگران را از سراسر دنیا راهی کشورهایی با هویت اصیل و دارای آثار تاریخی و باستانی می کند. بدین لحاظ کشور ایران بدلیل قدمت تاریخی و هویت اصیل ایرانی مورد توجه بسیاری از کانون های گردشگری جهان قرار دارد. افزایش علاقه عمومی نسبت به حفاظت از پدیده های محیطی، زمینه ساز توسعه پیشرفت این بناها را فراهم می سازد و دل بستگی افراد بومی را به محیط زندگی شان بیشتر و اقتصادهای کوچک محلی را فعال و همچنین ایده های جدیدی را پیش روی افراد بازدید کننده قرار می دهد. تغییر کاربری بناها و خانه های تاریخی در راستای بازآفرینی و احیا و ایجاد اشتغال و تبدیل به فرصت های تولید و اشتغالزایی حائز اهمیت و درخور توجه است.

به منظور مطالعه و بررسی خانه های تاریخی خیابان شریعتی شهر همدان در ابتدا تعداد وسیعی از آنها انتخاب و مورد بررسی و تحقیق قرار گرفت. بازدید میدانی و استفاده از اسناد و مدارک، نقشه ها، عکس ها و مصاحبه با افراد صاحب نظر در انتخاب و گزینش تعدادی از این بناها که دارای اهمیت بیشتری می باشند نقش داشته است. در نهایت تعدادی از این بناها که علاوه بر ارزش های متعدد هویتی، تاریخی و فرهنگی می توانست گزینه مناسبی برای ایجاد یک فعالیت اقتصادی و کار آفرینی و ایجاد یک مسیر فرهنگی مناسب باشد انتخاب شدند.

بناهای تاریخی ارزشمند محدوده مورد بررسی

خانه نراقی:

قدمت خانه نراقی ها به اوایل دوره قاجار می رسد و به گفته کارشناسان میراث فرهنگی وجود حسینیه شخصی با گچبری های منحصر به فرد آن را نسبت به بسیاری از خانه های تاریخی ارزشمندتر می کند. این بنای با ارزش تاریخی، خانه ای با بیش از یکصد سال قدمت و جزو خانه های اعیان نشین دوره قاجاریه و یکی از معدود خانه های تاریخی

دارای حسینیه محسوب می شود پلان آن دارای سه حیاط مرکزی و دو ورودی است در مجموع مجموعه کاملی از معماری سنتی مناطق سردسیر است و دارای اندرونی و زمستان نشین بوده که در اثر شهرسازی صورت گرفته از بین رفته و تخریب شده است. این بنا یک بار توسط اداره کل میراث فرهنگی استان همدان مرمت شده و ۷ مهر ۱۳۸۱ با شماره ثبت ۶۱۴۱ جزو آثار ملی قرار گرفته بود اما اواخر سال ۸۹ با رای دیوان عدالت اداری از ثبت خارج شد. اکنون این خانه نه تنها در وضعیت نابسامانی به سر می برد بلکه احتمال تخریب آن و جایگزین شدن مجتمع تجاری به جای این خانه نیز وجود دارد به این ترتیب میراث نراقیها در همدان از بین خواهد رفت.

عکس ۱ نمای بیرونی خانه نراقی

خانه ایرانی

این بنا در خیابان شریعتی واقع شده دارای معماری منحصر با مساحت ۶۰۰ متر مربع و در دو طبقه و یک زیر زمین است. بنای ساختمان نزدیک به صد سال سابقه ساخت دارد. گفته می شود این بنا ابتدا خانه مسکونی حاج شیخ تقی ایرانی (وکیل الرعایا)، تاجر سرشناس و نماینده همدان در دوره اول و دوم شورای ملی، بوده است. طی سالهای اخیر اتاقهای طبقه همکف این ساختمان در اختیار کانون بازنشستگان آموزش و پرورش قرار داشت. مدیران ناحیه یک آموزش و پرورش در زمان دولت پیشین در نظر داشتند بنای جدیدی با وسعت زیاد و سبک جدید بنا کنند که کانون با تخریب آن مخالفت کرد داستان را به میراث فرهنگی اطلاع داد و میراث فرهنگی در سالهای اخیر آن را جزئی از آثار فرهنگی شناخت و برای بازسازی بنا اقدام کرد. این بنا به نام مدرسه آزاد در تاریخ ۷ اسفند ۱۳۸۶ و به شماره ۲۱۶۲۸ ثبت ملی شده است. به تازگی مدرسه‌ای که در طبقه بالای کانون بازنشستگان آموزش و پرورش همدان قرار داشت به دستور اداره آموزش و پرورش تخلیه شده است.

عکس ۲ نمای بیرونی خانه ایرانی از خیابان و حیاط

خانه بیژن

بیژن نقاش برجسته دوره قاجار است که تا سال‌های نخست دوره پهلوی اول در شهر همدان میزیست. وی یکی از همکاران کارل فریش در طراحی نقشه میدان اصلی شهر همدان بوده است. خانه‌ای که بیژن در آن سکونت داشت نمونه‌ای برجسته از معماری نوین است که او به کمک کارل فریش آلمانی طراحی کرد و با دقت و ریزه‌کاری بسیار ساخت. آنچه امروز از خانه بیژن مانده تنها بخش کوچکی از آن بنا است. موزه مفاخر و مشاهیر همدان از جمله موزه‌های استان همدان بود که در سال ۱۳۸۸ خورشیدی در محل خانه بیژن راه اندازی شده، پس آن با عنوان خانه صنایع دستی توسط میراث فعالیت داشت و امروز به عنوان بنیاد ایران شناسی زیر نظر سازمان میراث فرهنگی استفاده می‌شود. زیربنای فعلی خانه بیژن حدود ۲۲۰ مترمربع دارای دو طبقه است بخشی از این خانه به ویژه در ورودی اصلی آن، به واحد تجاری تبدیل شده است. این اثر در تاریخ ۲۵ اسفند ۱۳۸۰ با شماره ثبت ۵۰۲۲ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

عکس ۳ نمای بیرونی خانه بیژن

خانه طباطبایی:

خانه طباطبایی‌ها متعلق به خاندان طباطبایی که ملقب به رئیس الاسلام بود و مربوط به اواخر دوره قاجار است. متراژ بنا حدود ۲۴۰ متر و با زیر بنای ۲۸۸ متر در سه طبقه زیر زمین و زمین و همکف قرار دارد. سید محمد طباطبایی ملقب به رئیس الاسلام که نماینده مردم همدان در مجلس شورای ملی بود در این خانه ساکن بود و بسیاری از رهبران و فعالان جنبش مشروطه در زمان قاجار در این خانه رفت و آمد داشتند. گفته می‌شود این بنا در دوره پهلوی اول به عنوان بانک المانی‌ها و دفتر بیمه انگلسترخ انگلستان مورد استفاده قرار می‌گرفته است و پس از آن مورد استفاده سازمان اطلاعات و امنیت کشور مشهور به ساواک بوده است. بعد از انقلاب سه بار خرید و فروش شده است و هم اکنون دو مالک دارد. این خانه به ثبت آثار ملی درنیامده است.

عکس ۴ نمای بیرونی خانه طباطبایی

ساختمان بانک کارگشایی سابق (یا دادگستری قدیم):

یکی دیگر از خانه‌های زیبای خیابان شریعتی خانه دادگستری است که روبروی بانک سپه و مقبره استر و مرد خای واقع شده است این بنا به لحاظ قدمت به حدود ۹۰ سال پیش می‌رسد و مربوط به دوره پهلوی اول است. مالک سالهای اخیر این ساختمان خانم شمس از نوادگان خاندان باختری ها صاحب اولیه این بنا میباشد. و در حال حاضر این بنا متروکه است و در تملک وراثت علاقبندیان می‌باشد. در تاریخ ۱۱ شهریور ۱۳۸۲ با شماره ثبت ۹۸۷۲ به عنوان یکی از آثار ملی به ثبت رسیده است .

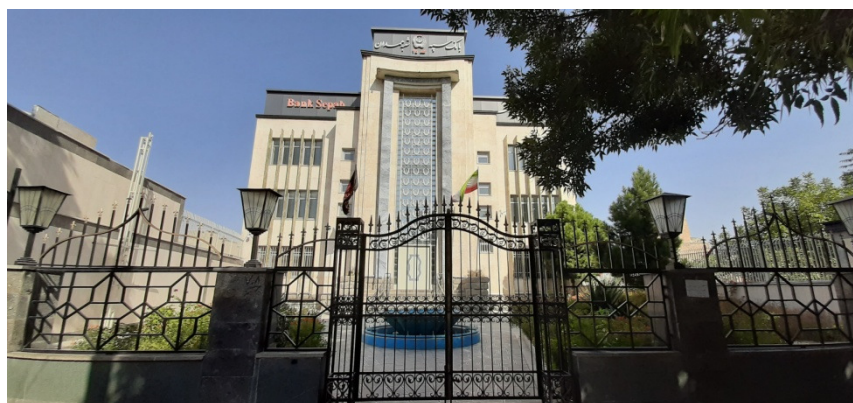
عکس ۵ نمای بیرونی بانک کارگشایی سابق

بانک سپه:

بانک سپه در ابتدای خیابان شریعتی واقع شده است و این اثر در تاریخ ۲۳ بهمن سال ۱۳۸۵ با شماره ثبت ۱۷۱۲۸ به عنوان یکی از آثار ملی ثبت گردید و در سال ۱۳۰۶ افتتاح شد.

عکس ۶ بانک سپه

آرامگاه استر و مرد خای:

آرامگاه استر و مردخای یکی از با اهمیت‌ترین زیارتگاه‌ها و مقابر یهودیان در ایران و جهان است تاجایی که گفته می‌شود این مقبره از لحاظ عبادی بعد از بیت‌المقدس به عنوان دومین مرکز عبادی یهودیان در دنیا به شمار می‌آید. بقعه‌ی استر و مردخای در استان همدان واقع شده است. این بقعه در مرکز شهر همدان و در ابتدای خیابان شریعتی قرار دارد. این بنا در تاریخ ۲۹ آذر ۱۳۱۶ با شماره ۲۹۱ به ثبت آثار ملی درآمد. بنای آرامگاه استر و مردخای توسط

ارغنون شاه مغول بر روی آرامگاه قبلی ساخته شده است. بنای اصلی ساختمان استر و مردخای شکل چهار گوش دارد. نمای اصلی و گنبد بقعه آجری است. شکل ظاهری و معماری کنونی آرامگاه استر و مردخای به سبک بناهای اسلامی ساخته شده است که به قرن هفتم هجری بر می‌گردد. در قسمت ورودی آرامگاه استر و مردخای درب کوچک سنگی قرار دارد که توسط کلون باز و بسته می‌شود باید خم شد و به صورت خمیده از این در کوچک وارد ساختمان شد. در وسط ساختمان مربعی شکل مقبره آرامگاه، می‌توانید از دو صندوق منبت‌کاری شده‌ی زیبا که با خطوط عبری روی آن متونی نوشته شده و در روی قبور قرار دارند دیدن کنید. در بالای قبر استر، صندوق عتیقه و منبت‌کاری شده قدیمی وجود دارد که به خط عبری روی آن نوشته‌اند که این صندوق متعلق به استر است. در روی قبر مردخای نیز صندوقی شبیه صندوق استر قرار دارد که در سال ۱۳۰۰ توسط منبت‌کار برجسته آن زمان، عنایت الله ابن حضرت قلی تویسرکانی، منبت شده است. از اشیای باقی‌مانده در این مقبره‌ی کهن می‌توان به یک جلد قدیمی از کتاب آسمانی تورات اشاره کرد که بر روی پوست آهو کتابت شده است در حال حاضر در سازمان میراث فرهنگی استان همدان در حفاظ استوانه‌ای شکلی نگهداری می‌شود.

عکس ۷ نمای آرامگاه استر و مردخای از سمت خیابان

علاوه بر آن چند سردر زیبای دیگر و چند بنای نیمه که باقی مانده از ساختمان‌های قدیمی این خیابان است با درختان زیبا و حال هوای خاص که مجموعه‌ای از برترین‌های شهر را در خود جای داده است کامل‌کننده چشم‌نوازی این خیابان است.

تحلیل یکپارچه SWOT خیابان شریعتی :

در این مرحله از پژوهش عوامل داخلی (نقاط ضعف و قوت) و همچنین عوامل بیرونی (فرصتها و تهدیدها) را استخراج نموده‌ایم.

جدول ۲ تحلیل عوامل داخلی و خارجی منطقه مورد مطالعه

تهدید	فرصت	ضعف	قوت
T1 ثبت نشدن تعدادی از بناها در آثار ملی کشور	O1 مرمت و تغییر کاربری بناها	W1 ناشناخته ماندن مکان های تاریخی این خیابان و نبود تبلیغات درباره این مکان ها	S1 قرار گیری این خیابان در نزدیکی به بازار و مرکز شهر
T2 محافظت نشدن بنا توسط سازمان میراث فرهنگی و شهرداری	O2 استفاده از این بناها به عنوان جاذبه های گردشگری	W2 نبود زیرساخت های لازم در امتداد این خیابان برای گردشگران	S2 نشانگر فرهنگ در مردم در طول قرن گذشته
T3 عدم توجه مالکان به نگهداری و حفظ بنا	O3 سرمایه گذاری بخش خصوصی در مرمت و بازسازی	W3 نبود نظارت از طرف سازمان های مسول مانند میراث فرهنگی	S3 جذب بیشتر گردشگران فرهنگی و تاریخی
T4 تضعیف بودن اعطای تحصیلات بانکی در این خصوص	O4 امکان استفاده از بناها جهت رونق اقتصادی با تکیه بر تغییر کاربری و بازآفرینی و سرمایه گذاری بخش خصوصی	W4 از بین رفتن حریم بناهای تاریخی	S4 توریستی بودن منطقه
T5 فراموش شدن فرهنگ و ادب و سنن و معماری ایران در اثر ازبین رفتن بناهای تاریخی	O5 دسترسی به جاذبه های گردشگری شهر در کنار بازدید از محدوده	W5 افزایش جمعیت و ترافیک خودرو در ابتدای خیابان	S5 وجود سایت گردشگری با ارزش جهانی در این خیابان
T6 کند پیش رفتن طرح پیاده راه سازی خیابان های منشعب از میدان مرکزی	O6 تمایل شهروندان جهت مرمت و احیا و بازآفرینی بناها	W6 فرسودگی در بخش های زیادی از خانه ها	S6 قرار گیری در رینگ اول شهر
T7 سطح پایین همسویی بین ارگان های مسئول نظیر میراث فرهنگی و شهرداری با مالکان بناها	O7 جلب مشارکت های محلی و سرمایه های خصوص در ایجاد محصول گردشگری منطقه	W7 وجود دست فروشان در ساعات پر تردد و ایجاد مزاحمت در عبور و مرور و دید منظر بناها	S7 نزدیکی به بازار سنتی و مراکز خرید
T8 کاربری غیر مفید از دو بنای تملک شده	O8 هدایت جریان ها گردشگری خارجی و شهری به منظور توسعه فعالیت ها گردشگری	W8 عدم نشانه ها و تابلوهای معرفی بناها در راستای اطلاع رسانی به بازدیدکنندگان	S8 همجواری با پیاده راه بوعلی
			S9 وجود سایت موزه میدان مرکزی در ابتدای مسیر
			S10 دید منظر کوه الوند در انتهای مسیر
			S11 نزدیکی به موزه مردم شناسی حمام قلعه به این محدوده
			S12 وجود چند سردر قدیمی با تزیینات آجرکاری شده در جداره خیابان
			S13 وجود ساختمانهای جداره میدان امام در ابتدای هر دو طرف ابتدای مسیر
			S14 حائز روایت بودن پیشینه مالکان بنا و تنیدگی بخشی از روایت روزگار گذشته در محدوده

از جمله موضوعات تاثیر گذار بر باز آفرینی فرهنگی مبتنی بر توسعه گردشگری همواره می بایست مد نظر قرار داده شود به شرح ذیل میباشد:

- حفاظت و توسعه به عنوان یک رویکرد تلفیقی و مکمل هم: نظر داشتن به سیر تکاملی سیاست ها و راهبردهای کلی حفاظت و توسعه نتایج بدست آمده از مباحث نظری و نمونه های اجرا شده و موفق و بیابیه ها و اسناد بین المللی، این دو رویکرد نیازمند حمایت از یکدیگرند و به نظر می رسد می توان از گردشگری فرهنگی به عنوان مهم ترین نقطه مشترک حفاظت و توسعه بافت های فرسوده سود برد.
- اهمیت میراث فرهنگی: بناها و بافت های تاریخی بخش عمده ای از بافت شهری معاصر را تشکیل داده و عناصر جاذب آنها به عنوان میراث فرهنگی شهر، نیازمند حفاظت از عوامل فرساینده اند.
- پیوند بافت قدیم و جدید: توسعه و باز آفرینی بافت قدیم وقتی می تواند به لحاظ اجتماعی اقتصادی کالبدی و عملکردی سودمند باشد که در راستای حفظ و تقویت استخوان بندی اصلی شهر و ارتباط و پیوستگی آن

با بافت‌های جدید باشد. این پیوند ساختاری و حمایت هر بافت از بافت دیگر سبب انسجام هرچه بیشتر شهر میگردد.

- منفعت ساکنان از آثار گردشگری در بافت: با برنامه ریزی و مدیریت کارآمد و منسجم از سوی ارگان‌های ذیربط، نقش ساکنان بومی در طرح‌های باز آفرینی فرهنگی بسیار تاثیر گذار خواهد بود و در نهایت باعث خود ترمیمی بافت و ارتقای صنعت گردشگری توسط اهالی بومی از طریق مشارکت آنها خواهد شد. (امین زاده، ۱۳۹۱).

از جمله ملاحظات مهم که باید در راستای کارآفرینی در جهت توسعه اقتصادی میبایست به آن توجه داشت به شرح ذیل میباشد:

- ملاحظات فرهنگی: با توجه به آنکه پس زمینه‌های ساختاری و فرهنگی هر کشور همراه با نوع برنامه ریزی و میزان تعهد به اجرای آن در وارد کردن عوامل فرهنگی به عنوان بعد مهمی از فرایندهای باز آفرینی تاثیر بسزا دارد. در این زمینه شهرهای ما از یک طرف نیازمند بستر سازی فرهنگی هستند تا بتوانند پذیرای شیوه‌های نوین کار آفرینی شهری شوند. از سوی دیگر صیانت از داشته‌های فرهنگی از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است.
- ملاحظات نهادی: به کارگیری شیوه‌های کارآفرین در برنامه‌های بازآفرینی شهری نیازمند تحول در شیوه‌های مدیریتی و بهره‌گیری از گونه‌های نوین مشارکت میباشد.
- ملاحظات قانونی و حقوقی: این جنبه‌ها از این لحاظ دارای اهمیت هستند که در تسهیل فرایندهای کارآفرینی و از میان برداشتن موانع سیاسی و بوروکراتیک بسیار مؤثر میباشند و باید به گونه‌ای باشند که به سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی، شجاعت و امنیت ریسک کردن را بدهند.

در این خصوص پیشنهادهای کاربردی برای به کارگیری فرایندهای مزبور با در نظر داشتن ملاحظات فرهنگی، نهادی و قانونی عبارتند از:

- توجه به عوامل تقویت کننده تجربه محیطی و ارتقای کیفیت محیط (تسهیلات فیزیکی و زیرساختی، شرایط ارتباطی، باز توسعه فضاهای عمومی، محوطه سازی و ...) در راستای ارتقای تصویر ذهنی از مکان
- استفاده از ابزار تبلیغ (استفاده از رسانه‌های جمعی و راه اندازی سایتهای اینترنتی)
- توسعه فرهنگ و منابع انسانی و بابرانگیختن خلاقیت مردمی از طریق برنامه‌های آموزشی و تشویق هنرهای خیابانی، صنایع دستی و ...
- حفاظت و تقویت میراث فرهنگی و گردشگری و توسعه و ارتقای فضاهای مناسب در این خصوص
- ایجاد بناهای یادمانی با در نظر داشتن معماری متناسب با زمینه هویتی و فرهنگی
- وضع قوانین مشخص در ارتباط با تسهیل مشارکت بخش خصوصی و قدرت دادن به نهادهای مردمی
- داشتن شفافیت در برنامه‌ها و سیاستها.

جدول ۳ انواع ارزش های اقتصادی بناهای تاریخی (بیدرام، ۲۰۱۴)

ارزش		تعریف
ارزش استفاده ای	ارزش استفاده ای مستقیم	ارزش بازاری یا به عبارتی قیمت اثر مورد نظر
	ارزش استفاده ای غیر مستقیم	بناهای تاریخی همچون خانه های تاریخی قابلیت پذیرش عملکردها و فعالیت های متعدد را دارند و میتوانند زمینه همکاری بین کاربری های متفاوت و سازگار را مهیا کنند. جاذبه های زیبا شناختی بناهای تاریخی میتوانند از ترکیب بسیاری از ساختمان ها و نه ارزش های مجزای هراساختمان خاص حاصل و موجب تنوع زیباشناختی فضای شهری شوند.
ارزش غیر استفاده ای	ارزش میراثی فرهنگی	ارزش تداوم خاطره فرهنگی
		ارزش زیباشناختی
		ارزش نمادین
		ارزش اصالت
		ارزش تاریخی
		ارزش اجتماعی

سیاستهای موثر در جهت بازآفرینی میراث فرهنگی شهری: باتوجه به نقش اقتصادی و پتانسیل کار آفرینی بناهای تاریخی ارزشمند در توسعه محل های شهری می توان اذعان کرد که دکلت به عنوان متولی اصلی ساماندهی و برنامه ریزی بناهای میراثی شهر، بایستی بسته های نشویقی مناسبی را برای صاحبان این بناها و هم سرمایه گذاران در نظر بگیرد تا منافع اجتماعی - اقتصادی این بناهای ارزشمند در اختیار همگان قرار گیرد.

این مشوق ها که باید در جهت حفاظت، بازسازی، بازآفرینی و احیا این بناهای تاریخی ارائه گردد لازم اسن تا منافع مالی و اقتصادی سرمایه گذار را نیز تامین نماید و از نظر اقتصادی گزینه مناسبی برای شخص سرمایه گذار محسوب گردد؛ در واقع در هزینه - فرصت حتی جایگزین برای شخص سرمایه گذار، اهمیت بناهای تاریخی ارزش تجاری و اقتصادی بیشتری را نسبت به گزینه های جایگزین ایجاد نماید. (ساریخانی، ۱۹۹۶)

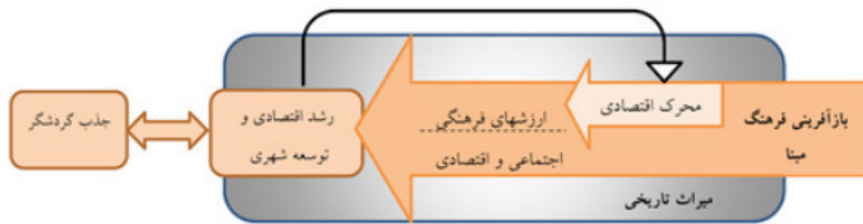
جدول ۴ رویکردهای باز آفرینی فرهنگی (Ashworth & Tunbridge, 2000)

رویکرد	تمرکز بر	ملاک انتخاب	تشخیص توسط	هدف
تولیدات میراثی	صنایع دستی	بازار یابی	استفاده کنندگان	حفاظت از مشاغل سنتی
مرمت	ساختمان و بناهای تاریخی	کیفیت با قدمت بنا	متخصصان مرمت و ابنیه	بقای ساختمان
حفاظت و احیا	فضاها و رویدادها	نقشه های فضایی	طراحان شهری	حفاظت و احیای بافت های تاریخی

جدول ۵ راهبردها و راهکارهای لازم برای توسعه پایدار گردشگری در پیاده راه گردشگری (محمد پورزند، ۱۳۹۴)

موضوعات تحلیل	راهبردهای نظام فضایی گردشگری
راهبرد تهاجمی	بالا بردن کیفیت و کشش پیاده راهها و توسعه آنها -تنوع بخشی به محصولات گردشگری با برگزاری جشنواره ها -حمایت دولتی از پروژههای فراغتی و تفریحی منا سب گردشگری شهری -بهرهگیری از حمایت خاص مسئولان در راستای ارتقای کیفی عملکرد گردشگری شهری -توجه خاص به برنامه های بازاریابی و اطلاع رسانی
راهبرد تنوع	تأمین امنیت روانی و فیزیکی گردشگران و انجام برنامه ریزی برای اوقات فراغت گردشگران در فضاهای شهری از جمله پیاده راه ها -استفاده از ویژگیهای تاریخی و فرهنگی برای معرفی منطقه در نمایشگاهها برای جذب گردشگر -جذب نیروهای گردشگری آموزش دیده در بخش گردشگری -تدوین برنامه های اقتصادی کاربردی و رفع چالش های قانونی -ایجاد زیر ساخت های مناسب و استاندارد گردشگری
راهبرد بازننگری	استفاده از ظرفیت های سرمایه گذاری بخش خصوصی و دولتی برای ایجاد بازسازی توسعه و خدمات و ارتقای سطح خدمات در حد استاندارد ملی
راهبرد تدافعی	- مشارکت دادن هر چه بیشتر جوامع محلی در برنامه های گردشگری - تدوین برنامه های بومی گردشگری - تدوین برنامه های کاربردی در راستای مدیریت جاذب شهری

شکل ۱: بازآفرینی فرهنگی بر مبنای میراث تاریخی (مولایی، ۱۳۹۶)

- از جمله پیشنهادات ارائه شده در این خصوص میتوان به موارد زیر اشاره نمود
- در این میان لازم است سازمانهای متولی در به ثمر رساندن این ممکن، اقدامات اساسی را انجام و قدمی موثر در راستای توسعه پایدار بردارند.
 - شناسنامه دار کردن بناها با توجه به پیشینه تاریخی هر کدام و معرفی بناها با ایجاد تابلوهای راهنمایی و هویتی
 - بازسازی و تغییر کاربری خانههای تاریخی بایستی در اولویت برنامههای شهرداری و میراث فرهنگی و شورای شهر قرار گیرد.
 - شناسایی وضعیت کالبدی عملکردی این بافتها به منظور برنامه ریزی و مدیریت حفظ و نگهداری آنها از اقدامات اولیه و مهمی است که باید صورت پذیرد.
 - تسریع روند شناسایی خانههای مستعد، در نظر گرفتن طرحهای تشویقی برای مالکان جهت بازسازی، تغییر کاربری، مرمت و احیا، خرید بناهای ارزشمند، اطلاع رسانی و فرهنگ سازی و افزایش آگاهی در سطح جامعه و تشویق سرمایه گذاران از جمله کارهایی است که زمینه ساز رسیدن به این هدف مهم است.

- خانه‌های تاریخی قابلیت بازآفرینی دارند. مسئولین جهت ارتباط با مالکین، حفظ، احیا و مرمت آن لازم است پیگیری‌های اساسی را انجام دهند و حلقه اتصال بین مالک، شهرداری، میراث فرهنگی و سرمایه‌گذاران بخش خصوصی به صورتی منسجم ایجاد شود و گام‌هایی سازنده در این راستا برداشته شود.

پیشنهادات جهت کاربری هریک از بناهای ارزشمند این خیابان جهت تبدیل شدن به مسیری فرهنگی و کارآفرینی:

همدان شهری است با سابقه تاریخی، شهرنشینی، پیشینه فرهنگی غنی که علاوه بر آثار هنری و تاریخی و طبیعی، مشاهیر و بزرگان و هنرمندان زیادی طی دوره‌های مختلف نیز داشته‌است و هر یک پتانسیلی ارزشمند در معرفی فرهنگ و هویت و به موازات آن جذب گردشگر است. با این حال متأسفانه آن‌چنان که باید از توان و داشته‌ها به نحو مطلوب استفاده نشده است و بخش مهمی از داشته‌ها مورد بی‌توجهی قرار گرفته است.

باتوجه به موقعیت خیابان شریعتی و ارزش بناها و قرارگیری در محدوده ای ارزشمند پیشنهاد بازآفرینی و هویت بخشی برای بناهای ذکر شده در راستای توسعه پایدار می‌گردد. فرصتی که می‌توان علاوه بر احیا بناها زنده کردن بخشی فراموش شده از تاریخ را نیز به دنبال داشت.

- کاربری موزه هنرهای معاصر یا بناد همدان شناسی برای ساختمان بانک کارگشایی سابق

- کاربری موزه بانک و پول در بانک سپه

- خانه ادبی و موزه هنری در ساختمان خانه بیژن با رویکرد معرفی بزرگان ادبی و هنری همدان که طی سال‌های گذشته تنها نام تعداد معدودی از آنان در نام گذاری خیابان‌ها برده شده است و تعداد زیادی به فراموشی سپرده شده‌اند، که با روایت شرح زندگی و نمایش آثار و یادگاری‌های به جا مانده از هر کدام فضایی جهت آشنایی و شناخت هرچه گنجینه‌ها معرفی به مخاطبین فراهم آید.

- خانه طباطبایی و ایرانی با توجه به پیشینه و حضور افراد خاص و اتفاقات تاریخی در کنار معماری ارزشمند بنا و موقعیت ساختمان مکان مناسبی جهت تغییر کاربری به فرهنگسرا و گالری و اقامتگاه فرهنگی را دارند.

- با توجه به امان‌های خاص خانه نراقی‌ها و فضای خاص بنا گزینه مناسبی برای باغ موزه فرهنگی است.

شکل ۲- جانمایی بناهای معرفی شده در تحقیق

در نهایت تبدیل شدن این خیابان به یک مسیر فرهنگی منجر به موارد زیر میگردد:

- تقویت ارزش‌ها، سنن محلی و فرهنگ بومی
- افزایش تماس گردشگران با شهروندان و تقویت ارتباطات بین فرهنگی
- سرزندگی و شادی عمومی در اثر حضور گردشگران
- کارآفرینی و افزایش تعداد مشاغل در امور مرتبط با گردشگری و در نهایت رشد اقتصادی
- حفاظت و نگهداری بهتر از آثار فرهنگی و ابنیه تاریخی
- مهم تر از همه اینکه روح زندگی به لایه مهمی از شهر باز می‌گردد.

نتیجه گیری:

همدان به دلیل سابقه طولانی خود در تمدن جهانی و دارایی ارزشمندی از معماری و تاریخ کشوری منحصر به فرد است. حفظ نگهداری بناها و مجموعه های تاریخی ارزشمند آن و ایجاد انگیزه گردشگری و اقتصاد امری ضروری است. در دوره معاصر در بسیاری از شهر ها بجای رقابت در سطح صنعتی به رقابت در سطح گردشگری می پردازند چرا که چنین صنعتی در کشور ما از پتانسیل بالایی برخوردار است و میتواند به راحتی جایگزین صنعت های دیگر شود و منبع درآمدی برای ساکنان به همراه آورد. توسعه فعالیت های حفاظت از بناهای منفرد به تمامیت یک بافت از یک سو و توجه همزمان به میراث تاریخی و فرهنگی و توجه به صنعت گردشگری فرصتی برای توسعه و رشدی کالبدی است. از جمله رویکردهای موثر در زمینه حفاظت و مرمت و حفاظت در دو دهه اخیر مورد توجه قرار گرفته است بازآفرینی شهریست. باز آفرینی شهری به عنوان رویکردی در زمینه مرمت و حفاظت از بناهای ارزشمند تاریخی است که با حفظ ساختار کلی بافت قدیم و تاریخی و همچنین حفظ ارزش های فرهنگی اجتماعی میتواند بپردازد و بین گذشته و امروز ارتباطی جهت حفظ آثار تاریخی و توسعه صنعت گردشگری و کارآفرینی برقرار نماید.

در تحقیق حاضر سعی بر این بود تا ظرفیت‌های فرهنگی و تاریخی ارزشمند در محدوده خیابان شریعتی مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد که طی مطالعه و بازدید صورت گرفته از بناهای ارزشمند و تحلیل‌های انجام شده الگویی جهت تبیین مسیر فرهنگی بر اساس احیای روح فضا و مکان پرداخته شد.

منابع:

۱. احمدی، احسان، بررسی مصادیق رویکرد بازآفرینی شهری در ایران و جهان، اولین همایش منطقه‌ای معماری و شهرسازی، سقز، مرکز آموزش عالی علمی کاربردی سقز، ۱۳۹۱
۲. امین زاده، بهناز و راحله دادرس، باز آفرینی فرهنگمدار در بافت تاریخی قزوین با تاکید برگردشگری شهری، فصلنامه معماری ایرانی، شماره ۲، پاییز و زمستان ۹۱
۳. اسدالهی، شیوا، طرح مرمت شهری بافت مرکز تاریخی کرمانشاه، هفت شهر، شماره چهارم، سال دوم، سازمان عمران و بهسازی شهری، وزارت مسکن و شهرسازی، تهران، ۱۳۸۰
۴. امین زاده، بهناز و همکاران، بازآفرینی فرهنگ مدار در بافت تاریخی شهر قزوین با تاکید بر گردشگری، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۲، ۱۴۹۱
۵. آیینی و همکاران، محمد، هرم بازآفرینی و مشارکت مردم، معیار ارزیابی برنامه توسعه درون زای شهری، نشریه هویت شهر، شماره ۵، سال سوم، ۱۳۸۸
۶. شبانی، امیرحسین و محمدسعید ایزدی، بومی سازی بازآفرینی یکپارچه شهری بافت‌های تاریخی شهر اسلامی، فصلنامه علمی پژوهشی قطب علمی معماری اسلامی، سال پنجم، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۶، ص ۱۵۰-۱۶۸
۷. فتایی، حمیدرضا، ملیحه ذاکریان، بازآفرینی با رویکرد گردشگری در احیای بناهای تاریخی (مطالعه موردی منطقه ۹ شهر اصفهان)، دومین کنگره علمی پژوهشی افق‌های نوین در حوزه مهندسی عمران، معماری، فرهنگ و مدیریت شهری ایران
۸. فلامکی، محمد منصور، تشخیص بازسازی شهری در ایران، مجله آبادی، ۱۳۸۳.
۹. محمدپورزند و ناصر امینیان، ارزیابی قابلیت‌های بازآفرینی پیاده راه‌های گردشگری از منظر توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی خیابان ۱۵ خرداد تهران)، فصلنامه علمی- پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری، سال سوم، شماره یازدهم، ص ۱-۲۱ تابستان ۱۳۹۴
۱۰. محمد زاده، رحمت، دیدگاه‌های موجود در توسعه شبکه معابر پیاده، تحقیقات جغرافیایی، شماره ۳۷، ۱۳۸-۱۲۱-۱۳۷، ۱۳۷۴
۱۱. مشهدی زاده دهقانی، ناصر، تحلیلی از ویژگی‌های برنامه ریزی شهری در ایران، چاپ سوم، تهران دانشگاه علم و فرهنگ، ۱۳۸۷
۱۲. مهدیزاده، جواد، مفاهیم و مبانی پیاده راه سازی، ماهنامه شهرداری‌ها، شماره ۱۹، ۱۳۷۸
۱۳. مهدیزاده، جواد، توسعه گردشگری از دیدگاه برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای، ماهنامه شهرداری‌ها، شماره ۱۵، ۱۳۷۹
۱۴. غفاری آزاده، صابری حمید، راهبردهای بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهری (مطالعه موردی: محله شیخ-سلیمان شهر داران) سومین همایش بین المللی معماری عمران و شهرسازی-تهران-شهریور ۱۳۹۶
۱۵. مولایی محمد مهدی، سلیمانی رسول، رشد اقتصادی و توسعه شهری از طریق باز آفرینی خانه‌های ارزشمند تاریخی، فصلنامه علمی پژوهشی نقش جهان، پاییز ۱۳۹۶
۱۶. پژوهان موسی، پور مقدم زهرا، برنامه ریزی راهبردی گردشگری شهری با رویکرد باز آفرینی فرهنگی مبنا در بافت‌های تاریخی، فصلنامه علمی پژوهشی نقش جهان، تابستان ۱۳۹۷
۱۷. رفیعیان مجتبی، فاطمه محمدی، ارائه چارچوب مفهومی تعامل باز آفرینی شهری و شهر کار آفرین در دستیابی به بازاریابی مکان فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری بهار ۱۳۹۵
۱۸. ضیایی، محمود، عباسپور، ن، ۱۳۹۰، ارزیابی کیفیت محصول گردشگری شهری تهران از دید گردشگران درون شهری، مجله گردشگری و توسعه، سال اول، شماره ۱، زمستان،
۱۹. شهبان پویان، بررسی نقش و اثرات گردشگری شهری در توسعه پایدار شهر؛ با تأکید بر ادراک ساکنان، آرمان شهر پاییز و زمستان ۱۳۹۰

۲۰. سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان همدان

21. Sasaki, M. (2010). *Urban regeneration Through cultural creativity and social inclusion: rethinking creative city theory through a Japanese case study*, cities, 27.
22. pourahmad, ahmad, habibi, kiomars & keshavarz, mahnaz, (2011), *New approaches of the process of conceptualizations of the regeneration of the urban distressed area*, *Journal of Studies On Iranian - Islamic City*, 2011 (Issue 1)
23. Mohammadi Mahmoud, Bidram, Rasoul, Naseri Isfahani, Hajar, (2014), *Evaluating the Extent of Effectuality of Encouraging Motives in Maintaining Historical Houses (The case of historical houses in Jolfa district of Isfahan)*, *IUEAM*. 18-1:)6(2 ;2014
24. Biddulph, M. (2011). *Urban design, regeneration and the entrepreneurial city*. *Progress in Planning*, 103-63 ,)2(76.
25. Pratt, A. C. (2010) "*Creative cities: Tensions within and between social, cultural and economic development, A critical reading of the UK experience*," *City, Culture and Society*, 1 (1), 13–20.
27. Quinn, B. (2005) *Arts festivals and the city*, *Urban Studies*, 42, 927–943.
28. Santagata, W. (2002) "*Cultural districts, property rights and sustainable economic growth*," *International Journal of Urban and Regional Research*, 26 (1), 9–23
29. Scott, A. J. (2000) *The cultural economy of cities: Essays on the geography of imageproducing industries*, London: Sage.
30. Scott, A. J. (2006) "*Creative cities: conceptual issues and policy questions*," *Journal of Urban Affairs*, 28 (1), 1–17.
31. Stern, Mark and Seifert, Susan (2007b) *Cultivating "Natural" Cultural Districts*, Philadelphia: *The Reinvestment Fund*. Date Accessed: September 5, 2012.
32. Pourahmad, A., & Hatami, H. K. (2005). *25-Yazd of texture historic of restoration of planning and management The*. 2005. (A, *Journal Research Geographical*, 54(1), 92-77).
33. Faragostar, H. K. (2006). *26-Faragostar. city Yazd of context historical of restoration planning The*. 2006. (H, *negad Hatami*, & H, K
34. Bidram Rasoul, Mohammadi Mahmoud, Naseri Isfahani Hajar, (2014), *Economic valuation of historical houses of the Julfa quarter of Isfahan based on the concept of willingness to pay, with the social benefit approach, Maremat-e Asar and Baft-haye Tarikhi-Farhangi, spring and summer*, Vol. 4 , No. 7; Page(s) 1 To 15.
35. Tiesdell, Steve, Oc, Taner & Heath, Tim, (1996), *Revitalising Historic Urban Quarters*, Translator: Samaneh Sarikhani, Navid Shiraz, Shiraz
36. Sarafraz Dezfoul of center historical in Tourism urban of , *Regeneration Cultural on Emphasis with City ,Geography on Conference National First Sustainable and Resources Natural, Tourism and Planning for Center Scientific, Development Tehran of Tourism Sustainable of Development [Persian in.[University]*
37. Ashworth, G. J. , Tunbridge, J. E. , (2000), *The Tourist , Historic City Respect & Prospect of managing the heritage city*, Pergamon, RYAN & PAGE, Oxford
38. Hall, C. M., Page, S. J. (1999). *The Geography of Tourism and Recreation*. London: Routledge.